

Popularnonaukowe streszczenie projektu

Idealistki, romantyczki, muzy. Rosyjskie katoliczki w kulturze dziewiętnastowiecznej Europy

Rosyjskie katoliczki wieku XIX należały do kobiet bardzo wyjątkowych i śmiałych. Sam fakt przejścia na katolicyzm w czasach, kiedy był on w Imperium Rosyjskim zakazany stawiał je w pozycji outsiderki, z których bardzo wiele wybierało emigrację, by móc bez przeszkód oddawać się praktykom religijnym i własnemu rozwojowi intelektualnemu. Za granicą tworzyły salony artystyczne i stawały się muzami artystów. W moskiewskim, a potem w rzymskim salonie Zinaidy Wołkońskiej bywali: Aleksander Puszkina, Adam Mickiewicz, Eugeniusz Baratyński, Sergiej Szewyriow, Piotr Czaadajew, bracia Kiriejewscy. Paryski salon Sofii Swieczinej odwiedzali Rosjanie podróżujący po Europie, ale także francuscy pisarz i intelektualiści (Montalembert, Lamartine, Fénelon, Chateaubriand, Lacordaire, Lammenais). Lacordaire nazywał Swieczinę „grande conversatris” (wielką mistrzynią konwersacji) i podziwiał jej niepospolity umysł i czytanie. Wołkońską Puszkina określał jako „Królową Muz i Piękności”.

Dziś, dzięki pracom takich autorów jak Iwan Gagarin, Paweł Pierling, Elena Cymbajewa, Bogusław Mucha czy Tatiana Bachmetiewa znamy dość okazałą liczbę nazwisk kobiet, które zdecydowały się zostać katoliczkami. Oprócz wymienionych wcześniej kobiet są wśród nich postacie takie, jak: Aleksandra Golicyna, Jelizwieta Golicyna, Sofia Rostopczyna, Anna i Jekatierina Tołstyje, Siostry Protasow, Praskowia Gołowina, Jelizawieta Gołowina, Jekatierina Sołtykowa, Aleksandra Dietrichstein, Jekatierina Gagarina, Jekatierina Branicka-Potocka. Lista ta z pewnością nie jest pełna. Nadal też mało wiemy o uczestnictwie rosyjskich katoliczek w kulturze dziewiętnastowiecznej Europy. Niektóre z nich parały się pisarstwem, tworzyły rozprawy historyczne, językowe, etudy filozoficzne (Swieczina), komponowały muzykę i pisały sztuki teatralne, a nawet opery (Wołkońska). Jekatierina Rostopczyna po wyemigrowaniu do Francji wymyślała, już pod nazwiskiem swojego męża (de Segur), bajki dla dzieci. Catherine de Segur pierwszy kontrakt z wydawnictwem zawarła mając 56 lat. Historia zapamiętała ją jako pierwszą w historii Francji kobietę bajkopisarkę, choć oprócz bajek pisała też inne utwory literackie, w tym powieści (ma ich na swoim koncie 20).

Znaczna część tekstów rosyjskich katoliczek pozostaje wciąż w rękopisach. Fakt, że teksty te zostały zgromadzone przez Iwana Gagarina, jednego z najbardziej dziś znanych rosyjskich katolików, w archiwum założonej przez niego Biblioteki Słowiańskiej może świadczyć o tym, że Gagarin przygotowując się do stworzenia całościowego obrazu rosyjskiego katolicyzmu miał zamiar poświęcić jego kobiecemu nurtowi osobne miejsce. Było to o tyle ważne, że istniejące w jego czasach prace ludzi związanych z Cerkwią Rosyjską na temat rosyjskiego katolicyzmu traktowały kobiece odejścia od prawosławia bardzo powierzchownie, traktując je bardziej jako fanaberie znudzonych i słabo wykształconych arystokratek niż jako ich osobisty akt religijny i wybór cywilizacyjny.

Celem niniejszego projektu jest kompleksowe zbadanie wpływu na kulturę europejską kobiet rosyjskich, identyfikujących się lub identyfikowanych z wyznaniem katolickim. W naszych badaniach decydujące miejsce zajmą kobiece teksty o charakterze autobiograficznym i ego- dokumentalnym (listy, relacje z podróży, pamiętniki, dzienniki, zapiski), ale także oryginalna twórczość literacka tych osób, jak również rozprawy na tematy religijne i filozoficzne. Badanie tych dokumentów wydaje się bardzo perspektywiczne i interesujące, gdyż wśród autorek rękopisów występują nazwiska mało lub prawie wcale nieznane.

Chcemy dać jak najpełniejszy obraz rosyjskich katoliczek oraz zrewidować istniejące stereotypy na temat tej grupy społeczno-religijnej. Mamy też nadzieję w toku prac uzupełnić naszą wiedzę o nowe nazwiska i fakty odzwierciedlające powiązania rosyjskich katoliczek z przedstawicielami rosyjskiej i europejskiej literatury, myśli religijnej i politycznej oraz przeanalizować ich oddziaływanie na poglądy przedstawicieli dziewiętnastowiecznych elit intelektualnych. Planowane jest wydanie na podstawie opracowanych materiałów monografii na temat rosyjskich katoliczek wieku XIX oraz ich miejsca w kulturze i literaturze.